

Tentoonstelling

Tentoonstelling Catharijneconvent Utrecht

Pelgrims onderweg naar Santiago de Compostela

Nelleke Kan - van Dishoeck

Hoe kom je erbij om honderden kilometers te gaan lopen naar een verre uithoek van Europa? Om maandenlang alles neer te gooien waar je mee bezig bent, familie en vrienden te laten voor wie ze zijn? Dat hebben miljoenen gedaan in de afgelopen tien eeuwen. Ze zijn op weg gegaan naar Santiago de Compostela in het noordoosten van Spanje. Hun doel is het graf van de apostel Jacobus de Meerdere. Over deze pelgrimsroute gaat de tentoonstelling 'Pelgrims onderweg naar Santiago de Compostela' in het Catharijneconvent.

De middeleeuwse legende wil dat Jacobus na zijn onthoofding in Jeruzalem – dát staat in Handelingen 12 – in een bootje gelegd wordt en geleid door engelen zijn graf krijgt in Galicië. Vanaf ca. 1000 ontstaat daarheen een pelgrimsroute, de Camino, die al gauw die naar Jeruzalem en Rome overvleugelt. Duizenden pelgrims uit alle hoeken van Europa trekken erheen, een ware impuls voor een gezamenlijke Europese cultuur. De tocht is een zware onderneming, dus moet de pelgrim er wel een goede reden voor hebben. Deze kan reiniging van zonden zijn (en dus een aflaat opleveren) of de verwachting dat hij genezen zal worden. Het is ook goed mogelijk dat hij zin heeft om meer van de wereld te zien en wel van een avontuur houdt. Een pelgrimstocht kan in de Middeleeuwen ook als straf worden opgelegd, dan is een misdadiger tenminste een tijd uit

de buurt. Een goede manier om onbereikbaar te zijn voor schuldeisers is dit natuurlijk ook wel. Gevaren zijn er volop: wolven, rovers, onweer of ziekten, allemaal kunnen ze de mens onderweg overvallen. En kijk uit voor de duivel, die altijd klaar staat om te verleiden. Hij verkleedt zich in pelgrimskleren.

Weg naar heil

Hoe dan ook, de pelgrim loopt de weg naar zijn heil. Dat is het doel, maar de weg zelf zit er ook vol mee; daar gebeuren wonderen. Zo hebben vele plaatsen hun eigen verhaal. Bijvoorbeeld dat van een knappe Duitse jongen, die met zijn ouders naar Santiago gaat. De dochter van de herbergier wordt verliefd op hem, maar hij beantwoordt haar liefde niet. Uit wraak verstoppt zij een zilveren beker in zijn bagage en klaar is het bewijs van diefstal. Daar staat de doodstraf op en de jongen wordt opgehangen. Onthutst en vol verdriet reizen zijn ouders verder. Op de terugweg willen zij hun zoon gedenken. Tot hun verbazing en vreugde treffen zij hem hangend aan de galg, maar nog levend aan. Jacobus heeft al die tijd zijn voeten omhoog geduwd, zodat de strop hem niet kon schaden.

Met name in de 11de en 12de eeuw ontstaat er langs de Camino een enorme rijkdom aan gebouwen, waar de bedrijvigheid rond de pelgrim zich afspeelt. Kerken bieden hem geestelijke versterking, kloosters zorgen voor slaapplaatsen, eten en goede wegen. Met name Augustijner monniken bekommeren

Pelgrimerende heilige
Catharijneconvent, Utrecht

De tentoonstelling 'Pelgrims, onderweg naar Santiago de Compostela' is tot 26 februari te zien in Het Catharijneconvent, Lange Nieuwstraat 38, Utrecht. Open: di t/m vrij van 10.00 tot 17.00 uur, weekend en feestdagen vanaf 11.00 uur.

Bij de tentoonstelling is een fraai boek verschenen.

Info op www.catharijneconvent.nl en www.pelgrimsverhalen.nl.

Leeswerk (boeken)

Coming out churches

Martin Maassen

Stel ik ben homoseksueel en gereformeerd-vrijgemaakt. Ben ik dan geholpen met een boekje waarin staat in welke kerk ik mag trouwen met mijn vriend of onze relatie kan laten inzegenen? Dat lijkt niet de vraag die PKN'er Wielie Elhorst en Tom Mikkers, secretaris van de Remonstrantse Broederschap, zich stelden toen zij het kleurrijke, prikkelende en handzame boekje *Coming out churches* fabriceerden. In duidelijke bewoordingen geven zij aandacht aan kerken waarin het huwelijk of de (in)zegening van relaties tussen partners van hetzelfde geslacht mogelijk is. Zij laten stellen aan het woord die 'de stap' zetten.

Daarnaast zijn er de blijkbaar onvermijdelijke deskundigen die bijvoorbeeld het Ezelsproces van Gerard Reve als 'mijlpaal' zien (socioloog Bos). Of die zelf als predikant uit de (Nederlands-gereformeerde) kerk werden gezet vanwege het 'praktiseren' van hun geaardheid (theoloog Ruard Ganzevoort). Hoewel de laatste tot de zogenaamde 'baanbrekers' wordt gerekend. Hij zou daarmee in de voetsporen treden van radiopastor Alje Klamer, Jos Brink en de kleurrijke pater Jan van Kilsdonk. Klamer, Brink en Van Kilsdonk waren echt van een buitencategorie. Voluit en langjarig actief in het kerkelijke leven en voluit en gezaghebbend stellingnemend. Echte baanbrekers dus. *Coming out churches* sluit af met een gids van kerken die al ronduit stelling namen. Uiteraard ontbreken de remonstranten en de doopsgezinden niet in die lijst. Bij de gemeenten van de PKN hebben de schrijvers geen compleet overzicht kunnen leveren, omdat het teveel tijd zou kosten om de verschillen boven tafel te krijgen. Jammer, maar veelzeggend. In veel PKN-gemeenten is homoseksualiteit nog een taboethema. Daar gaat de discussie over gelijkberechtiging, al dan niet via speciale commissies, voort, net als bij de gereformeerd-vrijgemaakten overigens.

Coming out churches verscheen bij uitgeverij Meinema.

zich hier om. Herbergiers, kunstenaars, schoenlappers en andere ambachtlieden doen goede zaken. Tot op de dag van vandaag zijn er schitterende kunstwerken uit diverse eeuwen te bewonderen.

Populair

Tegenwoordig is de route naar Santiago populairder dan ooit. Maar liefst 272.000 pelgrims te voet, per fiets, te paard of in de rolstoel werden in 2010 geregistreerd. Lang niet iedereen gaat met religieuze motieven. Wie een sportieve uitdaging zoekt of na wil denken na een breuk in zijn leven heeft al aanleiding genoeg. Maar alle pelgrims herkennen elkaar als zij, weg van hun gewone gedoe, opgenomen blijken in een gemeenschap op weg, die elkaar enthousiasmeert en helpt als het nodig is. Met verhalen, die er toe doen. Veel bezoekers van de tentoonstelling hebben de tocht gelopen. Hun belevenissen krijg je er gratis bij, hoogtepunten uit mensenlevens.

Nelleke Kan - van Dishoeck is kunsthistorica. De foto werd ter beschikking gesteld door het Catharijneconvent.

Leeswerk (boeken)

Martin Maassen

Orthodox-protestanten in Nederland staan onverminderd in de literaire belangstelling. Na de kaskraker *Knieën op een bed violen* (uit 2005) van Jan Siebelink over de Pauwianen (een groep sektarische, orthodoxe thuislezers) was er vier jaar later een volgend succes met *Dorsvloer vol confetti* van Franca Treur over haar streng gereformeerde jeugd op Walcheren. Treur beschrijft op lichtvoetige wijze de alledaagse zaken uit haar jeugd, terwijl Siebelinks roman een onvermijdelijk zwaar einde kent. Waar Siebelink een meesterwerk schreef, was de roman van Franca Treur dusdanig onbevangen van aard, dat ook die door veel recensenten de hemel in werd geprezen. Op de golven van deze populaire

Zwarte dauw: eskimo in refoland

'reformaten' verscheen dit jaar *Zwarte dauw* van Rachel Visser. Volgens de achterflap 'een fijnzinnig, literair debuut' over de orthodox-protestanten in Genemuiden. Visser schreef 'een portret van een bestaande stad in Nederland'. Alle namen in het boek zijn gefingeerd. Zelfs de winkels en cafés zijn zogenaamd verzonden, maar daarmee wordt *Zwarte dauw* nog geen roman. Het is een bundeling interviews zonder enige literaire verdieping. Visser schrijft haar beeld van deze orthodoxe gemeenschap weg onder de kopjes 'obsuur'.

Daarmee is ook de kern van de benadering van de schrijfster weergegeven. Het is alsof er een eskimo landt in de Sahara. De zeden en gewoonten worden opgetekend uit de mond van de geïnterviewden. 'Vrees de Heere' staat hier bijvoorbeeld voor een afkeer van popmuziek, film en theater ('Als er iets wordt nagespeeld, mag het niet'), een

mens die geneigd is tot alle kwaad en een straffende God. Voor een kermis die 'van de duivel is' en een afkeer van homoseksualiteit ('In onze gemeente zijn er geen homo's'). Zaken die we in de jaren '70 feitelijk en boeiend opgetekend zagen in *Welzalig is het volk* (een portret van de zwarte-kousenkerken) van prof. Anne van der Meiden, om maar eens een boek te noemen. Het lijkt Rachel Visser te doen om een naargeestig portret van die sombere mensen met die vaak bleke huiden in die regenachtige stad. Deze karikatuur zou op zichzelf geslaagd zijn als ze niet ook nog eens in tussendoorstukjes ('Clair' genaamd) haar verwarring en beklemming optekende. Met dat duiden verliest dit 'literaire' debuut iedere zeggingskracht. Nee, dan toch liever de houtkoolschetsen van Van der Meiden.

Zwarte dauw van Rachel Visser is verschenen bij uitgeverij Augustus.